

kim proučavanjima, kao, recimo, u časopisu »Studies in neoplatonism«: *Neoplatonism and Christian thought. Ancient and Modern* (Vol. III 1982.) Tu je i čvorilo mesto upućivanja na aleksandrijske neoplatonike kao na žive prenosioca grčke filozofije u hrišćansku misao, a ponajviše u tom mitotvornom ili ishodišno-samostvarajućem smislu. Ali, misao da *AISTHESIS, PHANTASIA* i *DOXA* (osjetljivost, uobrazila, nakana) sadrže tek soteriologiski interes kod Prokla, nasuprot navodno Plotinovom, Aristotelovom, itd, koji bi bio genuino-filozofski Votson smatra promašenom. Proklo ne koristi uobrazilju za nezrela i nesputana lutanja divlje maštice, govoreći o njoj katkada kao o štetnoj. Izložena poretku uticaja i uputstava protheva nižih duševnih strasti, fantazija smiče odnos znajnosti u bivanju, tako da isklizava izvesnost (*OMNE CORPUS FUGIENDUM*), ne samo »sveta«, jedne »trajnije slike o...«, već o onom što uistinu opstojava, o tome što postoji kao takvo.

U dejstvenom iskazivanju svog bića, po takvoj jednoj predaji, uobrazila može biti simultano lažna i ispravna. Votson navodi Prokla, dovodi u prisutnost; približuje ljudskome umu stvar traganja: »Kada je, nakon ispitivanja, stvar na sigurnoj poziciji-figura, na primer, pozicija zemlje kojoj je pol na glavi tako da stremi prema nebu, *LOGOS* takođe podstiče uobrazilju da da predstavu u vasiljeni i figuru objekta na pitanje – da li on odista jeste (*In Tim. I*, 255, 16ff). Obični osjet (*SENSUS*) može nam pokazati Sunce u veličini stopala noge, dok nam ga tek *LOGOS* čini većim od Zemlje, a tu uobražavajuća moć može dopuniti nedostatnost osetila (*In Tim. I*, 343, 7ff). Ona je generički fundament nabačaju, ono sposobljavajuće, tvorivo – podloga zamišljanju, koji dopunjene snage promišljanja *LOGOS-a*, tako da je njena uloga, po shvatjanju suštava, neizbeživa. Na osnovu fantazma, pred-odžbe (ob-iličje = *IMAGO*) izvučene iz zajedništva pojedinačnih oseta, moguće je sačiniti odlučevinu (*ENKRISIS*) istine i lažnosti u obličju privedka (*KATHE-GOREMA*), a da se od onog savršeno umskog (*NOEMA*) razlikuje, jer joj je uslov postojanja – fantazam. Usko se s tim postupanjem u mišljenju spaja interes za *MYTHOS* koji bi nosio promišljajna određenja. Upravo neočekivana sveza opažajnog (receptivitet utisaka) i osveštanog (spontanitet ideja) traži *PHANTASTIKOS NOYS* (um zbratimljen sa u-obrazbom), i da »ne žele da se kroz telo i dušu razdvoje na ovom mestu opstanka na zemlji« (*In Remp. II*, 207, 14ff).

Mythos u sebi plastično uščuvava inteligibilno svetlo istine kao takve, ali ima i moć zavlacija, tako da nabacuje snopove senki na individualno-ljudsko stanje umovanja. Utoliko što je um prijemčiv, trpan (*NOYS PATHETIKOS*), on mitocijom, kao pristalošću na izbijanje predstava u-obrazilje, dejstvuje preoblikovorno na životni zamah, tromiju čulnu prirodu predrazumskih obličja, na samog sebe (intelekt) i ono pred- i za-umno.

U-živiljena u umetnost kontemplacije, duša ima zadovoljstvo u oba puta koji se razlikuju – saživljavanjem sa sadržajima posvećenih snaga, te njihovim promišljajućem po-imanjem, tako da saobraćaju međusobno preko moga istine. Zakriljen putem otvaranja, NA HODOČAŠĆU; teolog (koji zbori o posvećenom) je ovako ispevao to zaceljenje u beskonacnom; smiraj u konačištu:

»VIDI svoj procvetali štap
I svoju srećno oplođenu zemlju
U zajapurenim populjcima

Dva oka zatvara

Trećim okom u kamenu gleda«

(Vasko Popa: »Sveti Sava na svome izvoru«)

Proklo kao istumačitelj hodočašća prema pred-čistom, sintetizirajućem i držećem svega na okupu, Iskonskom svedržiteljnom, ovako će o njemu prozboriti:

»Sada, nadalje, mi nužno tražimo da uvidimo kako božanska istina nadlazi i onu istinu koja se može naći u shvatanjima (*EN LOGOIS*) – i to ukoliko što je ova istina ovde sastavljena od mnogih sastojaka (*POLYSYNTETOS*) i snosi se izmešana sa svojom suprotnošću, tako da zbog toga ima svoju podlogu u onome od neistinog (*HYPOSTASIN EK ME ALETHON*). ... Jedino, dakle, božanska istina bistvuje u nijihovom nerazdvojnem jedinstvu i u nijihovoj savršenoj uzajamnosti (*HENOSIS ADIAIRETOS KAI PANTELES KOLNONIA*). Zahvaljujući tome, ne samo da neizrecivo poznanje bogova (*TON THEON ARRETON GNOSIS*) nadmašuje svaku saznanje, već i svaka niža vrsta saznanja dobija sebi odgovarajuće savršenstvo po učestvovanju na njemu. Ono, i samo ono, obuhvata sabirući sva bića u neizrecivoj jedinstvo, i putem njega (Jedinstvenog Svedržitelja, A. P.) bogovi poznaju sve što jest ujedno (*TA PANTA HOMOY GIGNOSKOYISIN*) – i ono celo i delove, i bića i ne-biće, i večnost i prolaznu vremenitost; ne na taj način kako to poznaje um (*NOYS*), koji saznaće član posredstvom celine potpunosti i ne-biće posredstvom biće; ne, oni poznaju smesta i neposredno (samosvojno – *AUTO-THEN*) svako biće, jednakoj tako celinu kao i deo, opštost kao i pojedinost, čak i najzadnju od svih pojedinosti, te još i beskonacnost onoga što će se iz slobode u budućnosti dogoditi, šta više i samu materiju« (*Theologia platonica I*, 21).

Na mentalnim oblicima i redovima univerzalija ne učestvuje sve, već samo jedan određeni sloj obuhvaćen zahvaćajnim moćima ljudskog intelekta, dok na ideativnoj posvudašnjosti Sveobdrživog ujedinitelja učestvuje sve što bistvuje – pa i šarolika raštrkanost materije. Božansko svetlogledje sve ureduje i tvori odgozo do gore, kao meru rasprostrtosti dobra i zla, bez načelnog univerzaliziranja pod kauzalni diskurs razumnog razlaganja.

Proklo, kaže Votson, nije ni Aristotel ni Plotin, ali ni filozof nesposoban da shvati što je Aristotel hteo pod pojmom *PHANTASIA*. Bajervaltes ga napada da uobrazilju uzima nedosledno kao »an element of the passive understanding« ili prosti da prima utiske, te u drugom poretku promatravanja – kao najpraviju podlogu za nesustegnuto delovanje. Ta »nedoslednost« stoji i kod Aristotela, jer on uobrazilju uzima jedanput kao kretanje koje je uzrokovano čulnošću, te našak zahvataju (*De An. III 3 428b 10–17*), drugi put kao graditelja slike u duši, a na drugom mestu kao moć, ali dejstvo duše, te organizatora poretka likova u sastavu sećanja (*De An. 431b 2ff*). Ta je »nedoslednost«, smatra Votson, iz same prirode različitih pogledišta na polje imaginacije. On napominje da postoji svakaku i opasnost od neposrednog podbacivanja pred Aristotelovim učenjem, zbog predavnog poštovanja (*devotion*) Platonova nauka.

Osetljivost telom zaklapa područje lika, a njime usmerena *LOGIKE DYNAMIS* (razabiruća moć), iz uzdarja slike kao mere svetla i senke, snaži položaj potpunijeg stava ili jednog OBUHVATNIJEG ISKUSTVA. Središnji njen

položaj omogućuje izvorno i sveobuhvatnije sintetisanje (sabiranje/slaganje).

Transparentnost misli koje se otvaraju prema Iskonu u hermeneutici pojedinačnog filozofa mogu da pokazuju svoje uspele i promašene strane iz moći shvatanja i odložnosti saznanje upućenosti potonjih. Proklo, i iz ovog malog prikaza to možemo otkriti, nije deplasirani iskamčivač koji se moli Bogu kao zajmodavcu, ili zbrkani dušebržnik (*myddled Seelsorger*), već kao iskrena i snažna filozofska duševnost – raspaljena iskra istinoljubivog Daemona SVEDRŽITELJE MUDROSTI.

Pojave tekstova kao što su Šarplesov i Votsonov treba pozdraviti, s namdom da će ovakvi prilozi blagotvorno uticati i na naš ljudsko-duhovni položaj u sveopštem dogadanju stvarnosti.

AKTIVISTI i modeli

Povodom petnaeste skupštine Društva književnika Vojvodine

Piše: Rale Nišavić

Gotovo klišetirano godišnje skupštine pisaca Vojvodine dolaze i promišljaju jedna drugo. Ni ovogodišnja – petnaesta po redu skupština Društva književnika nije donela nikakve značajne novine kojim bi se bar malo menjali postojeći odnosi. Pomenuta skupština održana je u prostorijama Matice srpske i, na žalost, nije okupila ni približan broj onih o čijoj se sudbinu radi, mada se zna da Društvo književnika broji preko 400 članova. Svakako da je nedolazak tako velikog broja pisaca iako je skup bio delegatski, uticao na površan rad u razrešavanju ključnih dilema koje godinama muče ovu asocijaciju stvaralača. Za ovogodišnju skupštinu moglo bi se reći da je protekla u svečano-polemičnom tonu. Svečanom, s obzirom na dodelu nagrade Mihailu Kovaču, piscu rusinske narodnosti, za njegov dosadašnji (životni) književni rad. S druge strane, nakon ovog čina, diskutanti su, njih desetak, dali ovom skupu polemičnu intonaciju: pokrenuto je niz bitnih pitanja i, na žalost, neki relevanti odgovori su izostali. Sudeći po diskusijama, stiče se utisak o izvesnim propustima u Društvu književnika Vojvodine, koji se iz godine u godinu samo prečuktuju i prenose, gotovo nepromenjeni.

Činjenica je da se manjkavosti i nedoslednosti najviše zapažaju u odstupu šire zasnovane demokratičnosti u ostvarivanju književnog života preko javnih tribina, književnih večeri, publikacija, programa međurepubličke, pokrajinske i međunarodne razmene programa i slično. Nesisematičnost i loš rad na tribinama u gradu, u velikoj meri, propusti su ove asocijacije i Zajednice pisaca u Novom Sadu. Programi su haotični, a iz godine u godinu sve neubedljiviji. Očigledno je (kako je istaknuto na ovom skupu) da su mnogi pisci našli užljebjenje u redakcijama, izdavaštvu, časopisima, radiju, itd: sve to ide toliko daleko da su oni poslednjih godina pomerili odnose u kulturi, da pojedini sprovođe u najvećoj meri sopstvene spisateljske ambicije. O ovom problemu načelno je govoreno, mada je diskusija intenzifikovana kada je bilo reči o raznim delegiranjima, o recenziraju i objavljivanju knjiga u Književnoj zajednici Novog Sada i o sudeolanju u žirijima jednog te istog broja pisaca.

Uz ukazane primedbe, na skupštini je prihvaćen izveštaj o radu u minuloj godini. I mada svoju delatnost ova asocijacija pisaca umnogome ostvaruje preko izabranih delegata, na ovom skupu čulo se, ne jednom, da su mnogi pisci članovi u sijaset komisija, a da mnoge komisije pri tom nisu navedle ni najmanji pomak u ostvarivanju programa. Bile su i ostale mrtvo slovo u programu »darovitih komisiologa«. Sve ovo, u širem smislu, govori o propustima DVK u ostvarivanju zacrtanog programa. Uz to je postavljeno pitanje o kriterijumima za izbor pisaca u delegacije koje nas predstavljaju u inostranstvu u okviru kulturne razmene, kao i pitanje o jugoslovenskim manifestacijama, na kojima se takođe pojavljuju opet bogom dani pisci u aranžmanu DVK.

Na pomenutoj skupštini bilo je reči o neprimerenom statusu pisaca, autorskim honorarima, autorskoj agenciji Vojvodine, o prostorijama u kojima bi radio DVK i slično. Svi ovi momenti u postojećoj kulturnoj klimi Novog Sada i Vojvodine još uvek su nerazrešivi i zavređuju punu pažnju, ne samo pisaca već i šire društvene zajednice.

Ono što je ponajviše prisutne uznemirilo na ovom skupu bila je, u stvari, polemika oko dva problema: navodni propusti u izdavačkoj delatnosti jugoslovenskih Mađara u Novom Sadu i objavljuvanje izveznih knjiga u Književnoj zajednici Novog Sada. Rasprava oko knjige »Topli obrok« provala je više diskutovanata: za ovu knjigu, između ostalog, rečeno je da je prevashodno književni promašaj, i, samim tim, nesusivo je da takva knjiga bude promovisana kao izuzetan dogadjaj. Na kraju je usvojen izveštaj za minulu i program za narednu godinu. Za predsednika Društva književnika Vojvodine s jednogodišnjim mandatom izabran je Boško Ivković.

U sam smiraj skupštinskog rada vođena je diskusija o predlogu za pokretanje novog lista (»PISAC«) Književne zajednice Novog Sada. Pisci Vojvodine, dakle, prihvatali su načelno inicijativu za pokretanje ovog glasila, mada se mora reći da za temeljni diskusiju nije bilo uslova jer su mnogi počavno napustili skup, s obzirom da je iscrpljujuće dugo trajao. Ne možemo ni ovom prilikom da ne spomenemo da je propuštena prilika da se šire razgovara o ovom listu, s obzirom na njegov mogući značaj i potrebu da se jednim ovakvim projektom pisci neposrednije i kreativnije angažuju u pitanjima kulture i sopstvenog položaja u društvu. Stoga je oveć jasno o kakvom listu treba razmišljati. On bi, po svemu sudeći, trebalo da bude otvoreno vođarsko i jugoslovensko glasilo za sve pobornike književnosti, umetnosti, kulture i društvenih pitanja. Nikako ne bi smelo da se desi, i poređ deklarativnih naznaka o svim vidovima koncepcionske i programske otvorenosti, da ovaj list postane isključivi znak i obeležje grupe koja bi veštim manevriranjem zamenjivala dobre početne propozicije sopstvenim tekućim pretevima i appetitima.